

Posúdenie dizertačnej práce Mgr. Petra Pola
Prolegomena k problematice osamělosti

Filozofická fakulta, UK v Praze

Studijný program: Obecná teorie a dějiny umění a kultury

Studijný obor Estetika

Téma, ktorá sa stala predmetom predkladanej dizertácie, je bezpochyby relevantná pre študovaný odbor a umožňuje prístup k dôležitým stránkam jeho problematiky. Čítanie textu dizertácie nás presvedča, že autor bol pre aktualizáciu týchto možností náležite disponovaný tak znalosťou primárnej a sekundárnej literatúry, ako aj schopnosťou invenčne ju interpretovať a vyvodit' z jej skúmania vlastné závery. Vychádzajúc z expozície názorov amerického predstaviteľa existenciálnej psychológie I. D. Yaloma postupuje k ich konfrontácii s koncepciami filozofov existencie a ďalších, pre problematiku osamelosti dôležitých filozofov, spisovateľov a esejistov. V tomto poli sa mu Yalomovo chápanie osamelosti prekreslilo tak v jeho inšpiratívnych záveroch, ako aj v tom, čo pokladá autor dizertácie pokladá za jeho nedostatky a nedostatočne rozvinuté línie skúmania.

K tomuto základnému hodnoteniu pridávam niekoľko poznámok, ktorých zámerom je upozorniť na problematickejšie stránky dizertácie.

Po prvé, voľba práce I. D. Yaloma ako bodu, odkiaľ sa (pozitívne i kriticky) rozvíja skúmanie problematiky osamelosti, podľa môjho názoru nie je v dizertácii dostatočne odôvodnená. Možno akceptovať, že práve táto práca je symptomatická pre istý typ textov, ktoré sa pokúšali preniesť pojmy a postoje filozofie existencie do sféry psychologického a psychiatrického skúmania. Tento trend autor v dizertácii uvádza, ostáva však pri naznačení jeho predstaviteľov

a nepokúša sa bližšie analyzovať jeho povahu a miesto v humanitných vedách 20. storočia. Táto analýza by sa mohla zamerať tak na identifikovanie spoločenskej a kultúrnej situácie, ktorá tieto pokusy o „psychiatrizáciu“ problematiky existencie podnietila, ako aj na vymedzenie typu diskurzu, aký sa pri tomto podujatí rozvíjal. Keď autor na niektorých miestach uvádza Yalomove príklady (napr. s. 63), nadobúdame dojem, že ide o diskurz, ktorý síce môže do svojho poľa prijať filozofické pojmy, no nechce sa tým priamo prepojiť s filozofickým diskurzom a prijať jeho pravidlá. Čo to znamená pre prístup, ktorý prichádza s ambíciou upozorňovať z ontologického hľadiska na absenciu bytia (napr. s. 73)? Ak neprijímame heideggerovský nárok poučać všetky vedy o tom, čo to znamená myslieť (a potom im vystaviť vysvedčenie, že „nemyslia“), mali by sme si túto otázku položiť a pokúsiť sa nájsť primeranú pozíciu pre svoju argumentáciu.

Po druhé a v nadväznosti na to uvádzam, že mi v práci chýba dôslednejšie zváženie terapeutického zámeru Yalomovej práce. Dilema, ktorú autor reprodukuje na s. 32, má pre Yaloma predovšetkým terapeutický význam, a z neho sa odvíja jeho voľba. Ak mu potom autor vyčíta, že prijal ontologickú štruktúru, ktorá mu nedovoľuje fenomén osamelosti vymedziť v tom najpodstatnejšom ohľade, musíme sa opýtať, či prienik k tomuto ohľadu prináša aj nejaké podstatnejšie terapeutické výsledky. V celej dizertácii sa zreteľne ukazuje zámer prístupit' k Yalomovmu systému ako k filozofickej práci a potom mu pripomenúť, že pri skúmaní existenciálnej osamelosti v ňom nie je miesto pre vzťah k bytiu (napr. 73). Konštatovanie tejto absencie takto dostáva jednoznačne kritický význam, stáva sa svedectvom filozofickej nedôslednosti, ktorú môže odstrániť iba ontológia samoty. Keď však zoberieme do úvahy terapeutické hľadisko, môže sa situácia obrátiť prinajmenšom v tom zmysle, že ontológia samoty je pre ciele, postupy a výsledky terapie irelevantná.

Po tretie, ako som už uviedol, autor od Yalomovej koncepcie postupuje priamo k ontológii a nachádza v nej odpoveď na otázku samoty. Pri tomto

postupe sa tak trochu stráca význam sociálnych, kultúrnych a dejinných aspektov problematiky. Upozornenia na ne sa v práci spravidla redukujú na konštatovania, že v modernej spoločnosti, ktorá sa potáca medzi individualizmom a kolektivismom, svet prestal byť pre človeka domovom. Táto charakteristika je príliš všeobecná a zanikajú v nej rozdiely, ktoré sa pre život v dnešnom svete stali pre človeka podstatnými. Pravdaže, tieto rozdiely sa asi z ontologického hľadiska javia podobami súcna, to však nijako neznižuje ich úlohu, ak osamelosť chápeme nielen ako bytostné určenie, ale aj a predovšetkým ako záležitosť praktického vzťahu k sociálnym predpokladom života. Možno autora pred zohľadnením týchto skutočností varovala obava z poklesu do antropológie, pripomínam však, že podobne by sa dalo hovoriť aj o dejinnosti, ktorá predsa (napríklad v podobe „spoludiania“ a „autentického bytia s inými,“) obchádzala úvahy filozofov existencie.

Uvedené pripomienky nemajú charakter závažnejších výhrad, sú to skôr podnety do diskusie a návrhy na rozšírenie horizontu pri ďalšom skúmaní tejto problematiky.

Predkladaná dizertácia je účelne rozvíjaná, dá sa v nej identifikovať zreteľná línia argumentatívneho postupu. K celkovej štruktúre mám len tú výhradu, že kapitola 5. otvára posúva tematiku do oblasti, ktorá vzhľadom na rozsah a umiestnenie na konci textu mohla ostať iba naznačená.

Práca rešpektuje pravidlá uvádzania zdrojov, pramene sú uvedené v zozname literatúry. Nemám pripomienky k jazykovej úrovni práce, oceňujem jasný štýl. Uvádzam len jednu drobnú pripomienku k nejednotnému písaniu priezvisk: („Heidegerem“ – s. 11; „Arendt“ – s. 22, inde „Arendtová“).

Dizertácia Mgr. P. Pola spĺňa požiadavky kladené na práce tohto druhu. Navrhujem, aby dizertácia Mgr. P. Pola bola prijatá k obhajobe a po jej

úspešnom priebehu sa stala podkladom pre udelenie príslušného titulu.
Navrhujem známku „prospel“.

Prof. PhDr. Miroslav Marcelli, PhD.